

Keuze uit de aanwinsten van het Rijksprentenkabinet

Afb. 1-4. JONAS UMBACH
(Augsburg ca. 1624-1693
Augsburg).

1. Nestrovers, ets, 97 × 74 mm.
2. Vogeljagers met uil, ets,
158 × 98 mm.
3. Mediterende Democritus,
ets, 78 × 102 mm.
4. Vissers aan een rivier, ets,
97 × 150 mm.

Opm.: Van deze buitengewoon produktieve etser uit Augsburg werd een groep bladen uit de verzameling van de Vorst van Liechtenstein verworven. In de figuren van zijn prenten is de invloed van de Nederlandse 17de-eeuwse genreschilders vaak voelbaar, maar zij zijn opgenomen in een Zuidduits woudlandschap.

Litt.: Nagler, *Künstler-Lexicon* 19, München 1849, resp. (1) en (2), N.138, N.146; (3-4) onbeschreven; Ernst Haas, *Jonas Umbach*, Inaugural-Disser-tation (Maschinenschrift), (1), nr. 192, (2), nr. 200, (4), nr. 203, (3) onbeschreven.

Herk.: Verz. Fürst zu Liechtenstein, Vaduz; Kunsthandel H. Rumbler, Frankfort. Aankoop uit het F. G. Waller-Fonds, 1983 en 1984 ((1) inv.nr. 1984: 13; (2) inv.nr. 1983: 3; (3) inv.nr. 1984: 4; (4) inv.nr. 1984: 10).

Afb. 5. GABRIEL EHINGER
(Augsburg 1652-1736 Augsb-
burg) naar ontwerp van
JOHANN HEINRICH SCHÖNFELD
(Biberach a.d. Rise 1609-1682/
83 Augsburg).

Filosoof aan het graf van
Alexander de Grote, ca. 1655.
Ets, 410 × 311 mm.

Opm.: De vergankelijkheid van de mens en zijn cultuur wordt hier gesymboliseerd door een treurende filosoof, zittend bij het graf van Alexander de Grote, met om zich heen attributen die verwijzen naar de verschillende kunsten en wetenschappen. Het naakte liefdespaar op de achtergrond symboliseert wellicht 'het gelukkige Arcadië'.

Behoort tot een serie met treurende filosofen, die naar ontwerp van Schönfeld in de jaren vijftig van de 17de eeuw ontstond en waartoe waarschijnlijk ook *Diogenes* (afb. 6) behoort. In het werk van Schönfeld spelen - waarschijnlijk mede door de indrukken van de Dertigjarige Oorlog - vergankelijkheidsthema's een grote rol. De ontwerptekening voor deze prent is niet bewaard gebleven.

Litt.: Ludwig Herbert Krapf, *Johann Heinrich Schönfelds Radierungen und die nach ihm*

gestochenen Blätter, Dissertati-on 1938, nr. 32; tent.cat. *Johann Heinrich Schönfeld-Bilder, Zeichnungen, Graphik*, Museum Ulm 1967, nr. 209, Abb. 214.

Herk.: Verz. Fürst zu Liechtenstein, Vaduz; Kunsthandel H. Rumbler, Frankfort (cat. 14 (1983), nr. 24). Aankoop uit het F. G. Waller-Fonds, 1984 (inv.nr. 1984: 3).

Afb. 6. GABRIEL EHINGER
(Augsburg 1652-1736 Augsb-
burg) naar ontwerp van
JOHANN HEINRICH SCHÖNFELD
(Biberach a.d. Rise 1609-1682/
83 Augsburg).

Diogenes, 1655.
Ets, 395 × 310 mm, met titel
Quaero Homines, getekend
J. H. Schönfeld delineavit.
Gabriel Ehinger sculpsit.

Opm.: De Griekse wijsgeer Diogenes van Sinope (ca. 400-324 v. Chr.) is de stichter van de cynische school, die een leven van grote soberheid preekte. Diogenes ging hierin zo ver en had zo'n minachting voor burgerlijke conventies dat hij leefde in een ton, waarvoor hij hier is afgebeeld. Zijn twijfel aan de waarachtigheid van de mensheid was zo groot dat hij op klaarlichte dag met een brandende lantaarn op

zoek ging naar 'mensen': 'Quaero Homines'. Onduidelijk is welke betekenis men aan de dode kinderen op de voorgrond moet hechten. De ontwerp-tekening voor de prent bevindt zich in de Hermitage te Leningrad (tent.cat. Ulm 1967, nr. 139).

Litt.: Ludwig Herbert Krapf, *Johann Heinrich Schönfelds Radierungen und die nach ihm gestochenen Blätter*, Dissertation 1938, nr. 33; tent.cat.

Johann Heinrich Schönfeld-Bilder, Zeichnungen, Graphik, Museum Ulm 1967, nr. 211, afb. 216.

Herk.: Verz. Fürst zu Liechtenstein, Vaduz; Kunsthandel C. G. Boerner, Düsseldorf. Aankoop uit het F. G. Waller-Fonds, 1983 (inv.nr. 1983:374).

Afb. 7. FRANCIS SEYMOUR HADEN (Londen 1818-1910 Alresford). Zonsondergang aan de Theems, 1865.

Ets, 136 × 214 mm, in plaat gesigneerd *Seymour Haden*, 1865, vierde staat (7), met opdracht aan Gustave Bourcard.

Opm.: Samen met de prent zijn een tweetal brieven, één van Seymour Haden en één van de kunsthandelaar Frederick Keppel verworven, waaruit blijkt dat Haden de prent in 1904 voor de Franse prenten-specialist Gustave Bourcard op een veiling bij Christie heeft gekocht. Haden heeft de afdruk, die hij als zeldzaam en buitengewoon fraai beschrijft, bij deze gelegenheid van de opdracht voorzien.

Litt.: H. N. Harrington, *The engraved work of Sir Francis Seymour Haden*, Liverpool 1910, nr. 93 I; Richard S. Schneiderman, *A catalogue raisonné of the prints of Sir Francis Seymour Haden*,

Londen 1983, nr. 83. *Herk.*: Kunsthandel Th. Laurentius, Voorschoten. Aankoop uit het F. G. Waller-Fonds, 1983 (inv.nr. 1983:118).

Afb. 8. FRANCIS SEYMOUR HADEN (Londen 1818-1910 Alresford).

De Amstel, nr. 1 (A memorandum), 1873.

Ets, 152 × 229 mm, gesigneerd in de plaat *Seymour Haden 1873*, tweede staat (2), gesigneerd met potlood.

Opm.: Het gezicht is in de geprepareerde etsplaat getekend vanuit een raam van het Amstelhotel en pas later gebeten en afgedrukt. De prent toont een gezicht op de Amstel (in spiegelbeeld), waarvan de oevers toen nog niet volgebouwd waren. Dit blad, een herinnering aan een verblijf in Holland, maakt, met afb. 9 en 10, deel uit van een grotere groep prenten met Hollandse thema's van 19de- en 20ste-eeuwse Engelse kunstenaars, die de afgelopen jaren verworven zijn. Vaak sterk onder de indruk van Rembrandts landschapsetsen, bezochten tientallen buitenlandse (vooral Engelse) etsers in het voetspoor van Whistler Nederland, op zoek naar het karakteristieke polderlandschap en/of de rustieke stadsgezichten. Het is de bedoeling om hiervan over enkele jaren in de zalen van het Rijksprentenkabinet een tentoonstelling te houden. *Litt.*: Harrington, *op. cit.* (bij afb. 7), nr. 151; Schneiderman, *op. cit.* (bij afb. 7), nr. 137. *Herk.*: Kunsthandel Garton & Cooke, Londen. Aankoop uit het F. G. Waller-Fonds, 1983 (inv.nr. 1983:380).

Afb. 9. DAVID YOUNG CAMERON (Glasgow 1865-1945 Perth). Binnenplaats in Alkmaar, 1892.

Ets, unicum, 165 × 168 mm, gesigneerd in de plaat en onder de afdruk *D. Y. Cameron*, en gedateerd 1892.

Opm.: Oorspronkelijk werd alleen het centrale gedeelte van de prent (75 × 110 mm) in het passe-partout getoond. Dit gedeelte is met een lijn in inkt aangegeven en gemarkeerd door de signatuur *D. Y.*

Cameron rechts. Op de achterzijde het opschrift in pen:

Plate etched in Alkmaar, Holland, April 1892. Plate destroyed sept. 1892. This is the only proof. D. Y. C.

Litt.: Frank Rinder, *D. Y.*

Cameron. An illustrated catalogue of his etched work, Glasgow 1912, nr. 146.

Herk.: Verz. Kate Cameron; Kunsthandel Garton & Cooke, Londen. Aankoop uit het F. G. Waller-Fonds, 1983 (inv.nr. 1983:379).

Afb. 10. JAMES MCBEY (Newburgh 1883-1959 Tanger). De Amstel bij Ouderkerk, 1910.

Ets, 152 × 229 mm; op 17de-eeuws Hollands papier, gesigneerd in de plaat en onder de afdruk in inkt *James McBey*.

Opm.: Behoort tot een serie van 21 impressies van het Hollandse stads- en plattelandsleven, het resultaat van McBey's verblijf in Holland in 1910.

Litt.: M. Hardie, *Etchings and drypoints by James McBey*, Londen 1925, nr. 81.

Herk.: Kunsthandel Lott and Gerrish Ltd., Londen. Aankoop uit het F. G. Waller-Fonds, 1982 (inv.nr. 1982:83).

Afb. 11. JOHAN BARTHOLD JONGKIND (Lattrop 1819-1891 La Côte-Saint-André). Toegang tot de haven van Honfleur.

Ets, 236 × 318 mm, in de plaat

gesigneerd *Jongkind 1863*, eerste staat (3).
Opm.: Tussen 1862 en 1866 verbleef Jongkind regelmatig enkele maanden in de vissershaven Honfleur, gelegen aan het Kanaal en de linkeroever van de Seinemonding. Hij schilderde, tekende en etste het plaatsje vele malen, telkens met een verschillende stoffering. Het schilderij dat het meest overeenkomt met deze ets bevindt zich in het Art Institute in Chicago. In deze zeldzame eerste staat is de kaderlijn aan de onderzijde 3 mm lager dan in de latere staten, waarop het onderschrift *Entrée du Port de Honfleur* en de adressen van uitgever, drukker en kunstenaar zijn aangebracht.

Litt.: L. Delteil, *Manuel de l'amateur d'estampes des XIXe et XXe siècles*, Parijs 1925, nr. 10.

Herk.: Nancy Cushman Baldwin, New York; Kunsthandel Lott and Gerrish Ltd., Londen. Aankoop uit het F. G. Waller-Fonds, 1984 (inv.nr. 1984:77).

Afb. 12. ANDO HIROSHIGE (Edo 1797–1858 Edo). Forellen, c. 1832–33. Kleurenhoutsnede; *ōban*-formaat, 251 × 376 mm. Gesigneerd: *Hiroshige hitsu*; uitgever: *Nishimuraya Yohachi*. Censuurstempel: *kiwame*.
Opm.: Uit een serie van tien prenten met vissen en gedichten van beroemde dichters. Het gedicht, een *kyōka* luidt: Ook al vallen de herfstregens Hij zwemt in de schaduw van het water Zonder dat je roest ziet De forel van de Kristal Rivier.
Litt.: T. Tamba, *The art of Hiroshige*, 1965, 56.
Herk.: Verz. Hayashi Tadamasu (L.2971); Robert G. Sawyers, Londen. Aankoop uit het F. G.

Waller-Fonds, 1984 (inv.nr. 1984: 15).

Afb. 13. TSUKIOKA YOSHITOSHI (Tōkyō 1839–1892 Tōkyō). De maan door de rook (*Enchū no tsuki*), 1886. Kleurenhoutsnede, *ōban*-formaat, 326 × 223 mm, met marges; gesigneerd *Yoshitoshi*; kunstenaarszegel *Taiso*; uitgever *Akiyama Buemon*; houtsnijder *Yamamoto tō*; gedateerd *Meiji 19*, 2de maand (1886).

Opm.: Uit een serie van *Honderd gezichten op de maan (Tsuki Hyakushi)*, die algemeen wordt beschouwd als Yoshitoshi's meesterwerk. De onderwerpen uit deze serie lopen sterk uiteen: van zeer klassiek tot actuele voorstellingen. Hier is een brand te Tōkyō afgebeeld. De brandweerlieden die beiden op de daknok staan, zijn de standaarddragers van twee verschillende brandweergroepen.

Litt.: Cat. *100 views on the Moon*, Ronin Gallery, New York, 1978, 21; cat. *Yoshitoshi*, the Herbert Cole Coll., Los Angeles, 1980, 56; cat. *100 Faser av Månen*, Gallery Edo, Oslo, 1983, 21.

Herk.: Geschenk van mevrouw H. Filedt Kok-Piebenga, 1983 (inv.nr. 1983: 390).

Afb. 14. TSUKIOKA YOSHITOSHI (Tōkyō 1839–1892 Tōkyō). De oude vrouw pakt haar arm terug (*Roba kiwan omochirasu zu*), 1889. Kleurenhoutsnede, *ōban*-formaat, 334 × 226 mm, met marges, gesigneerd *Yoshitoshi*; kunstenaarszegel *Yoshitoshi*; uitgever *Sasaki Toyokichi*; houtsnijder *Chokuzan*; gedateerd *Meiji 22*, 4de maand, 12de dag (1889).
Opm.: Uit een serie *Nieuwe verschijningen van 36 spoken*. De demon Ibaraki rooft de arm terug die de krijger

Watanabe no Tsuna haar in een nachtelijk gevecht heeft afgehakt.

Litt.: Cat. *Yoshitoshi*, Kunsthandel Egenolf, Düsseldorf, 1977, 32.6; J. Stevenson, *Thirty-six Ghosts*, New York, 1983, p. 30, vi.
Herk.: Geschenk van mevrouw H. Filedt Kok-Piebenga, 1983 (inv.nr. 1983: 393).

Afb. 15. TSUKIOKA YOSHITOSHI (Tōkyō 1839–1892 Tōkyō). Het afscheid van Shizoku in de Yoshino bergen (*Yoshino Shizuka no miya betsuri no zu*), 1892.

Kleurenhoutsnede, *ōban*-triptiek, 357 × 706 mm; gesigneerd *Yoshitoshi* met zegel: *Yoshitoshi no in*; uitgever *Sasaki Tokichi*; gedateerd: *Meiji 25* (1892).

Opm.: Yoshitoshi, een leerling van Utagawa Kuniyoshi, was een van de laatste Japanse houtsnede-kunstenaars die werkte in de ukiyo-e stijl. Deze prent met zijn klassieke voorstelling is daar een goed voorbeeld van. Het stelt het moment voor waarop Minamoto no Yoshitsune, op de vlucht voor zijn moordlustige broer Yoritomo, zijn geliefde concubine Shizuka Gozen terug moet sturen omdat de tocht te zwaar voor haar wordt. Yoshitoshi had een grote voorkeur voor dit soort heroïsche verhalen uit het verre verleden van Japan.

Herk.: Geschenk van mevrouw H. Filedt Kok-Piebenga, 1984 (inv.nr. 1984: 1).

Afb. 16. TOYOHARA CHIKANOBU (Tōkyō 1838–1912 Tōkyō). Veerboot bij de oever van de Sumida rivier (*Bokutei wata-shibune*), 1895. Kleurenhoutsnede, *ōban*-triptiek, 356 × 719 mm, gesigneerd *Yōshu Chikanobu*; gedateerd *Meiji 28* (1895).
Opm.: Chikanobu, die werkte

in de moderne westers beïnvloede Meiji-periode, toont in zijn houtsneden een sterke nostalgische hang naar het grote verleden van de ukiyo-e prentkunst: zijn vrouwen lijken op die van Utamaro, alleen een enkel detail, zoals de westerse paraplu, maakt duidelijk in welke tijd we ons hier bevinden.

Herk.: Geschenk van mevrouw H. Filedt Kok-Piebenga, 1983 (inv.nr. 1983: 386).

1

2

3

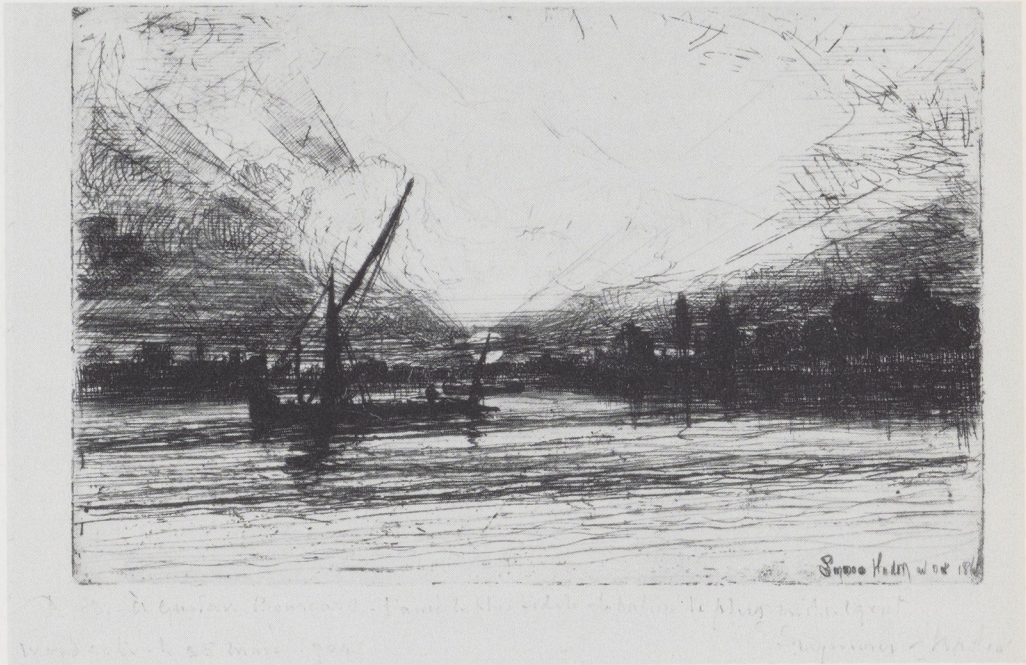

4

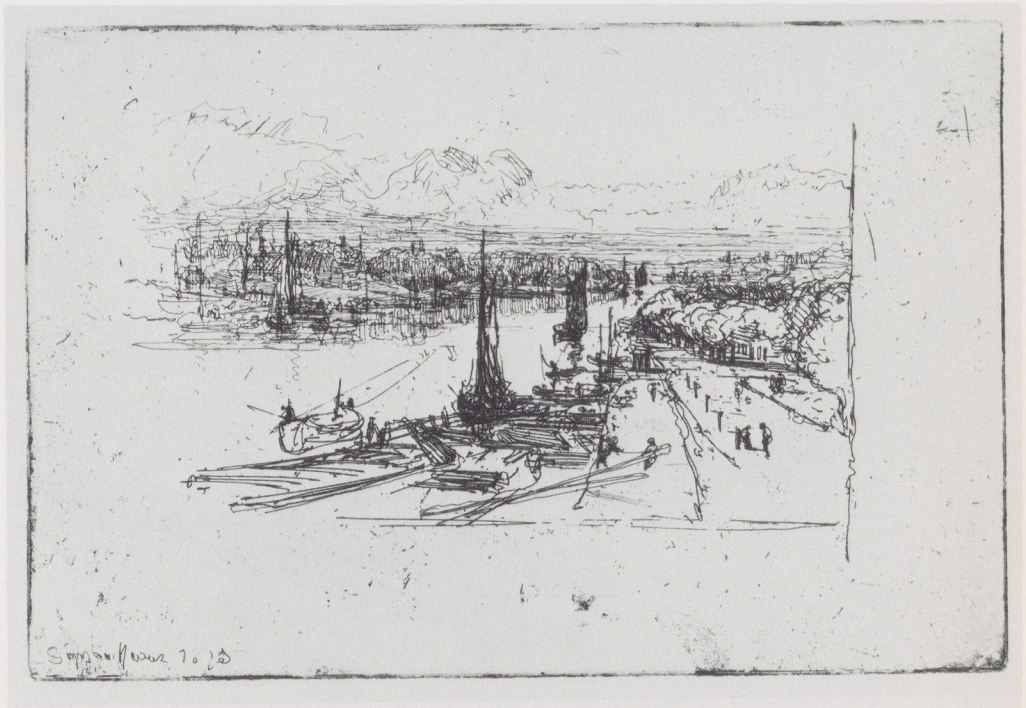

Quæro Homines.

7

8

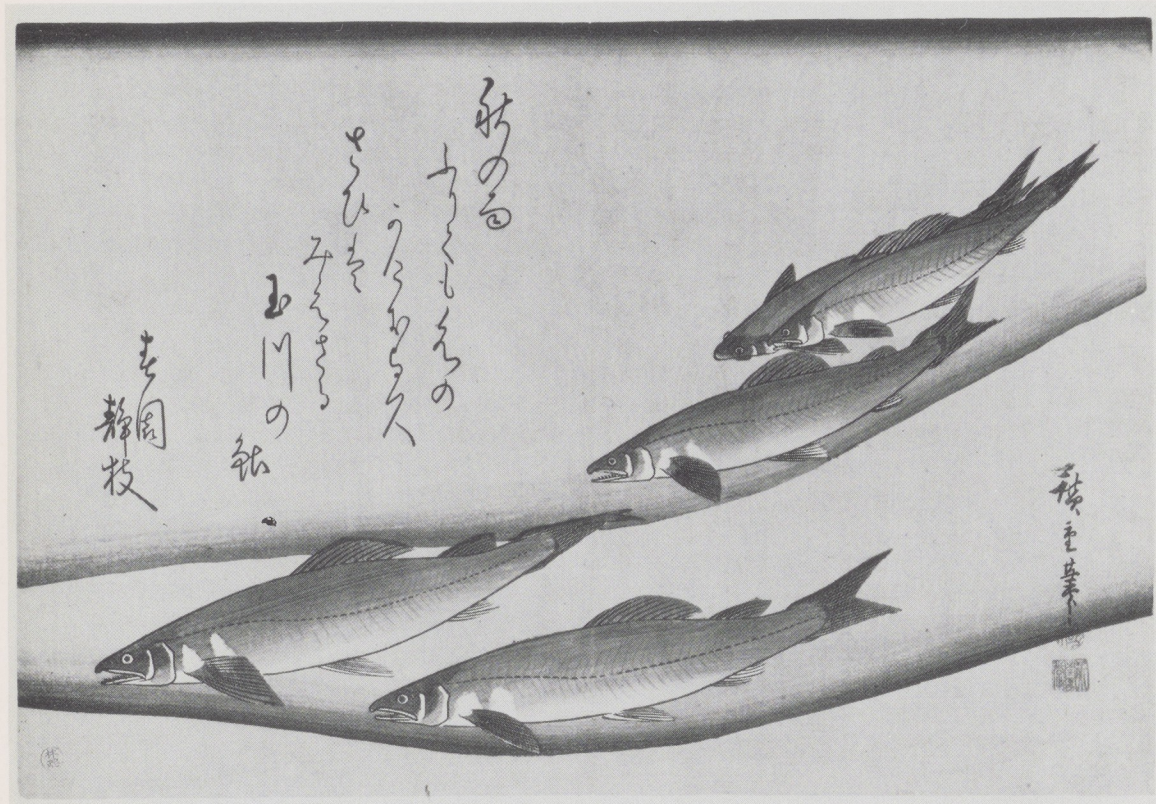

9

10

存百姿

烟中月

市届明治十九年二月

日 熊野通野子
豊月岡米次郎

星野通野子
焼山武吉工門

星野通野子
豊月岡米次郎

彩形三十六怪

老婆鬼
持去不圖

此形于本册第十三号亦刻
 自五月二十日出版
 二日新地
 印刷者 伴木重六
 芳子
 印

15

16